

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
І СПОРТУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
РІВНЕНСЬКИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ
ІНСТИТУТ

КОНЦЕПЦІЯ

**розвитку галузі фізичного виховання
і спорту в Україні**

Збірник наукових праць

Рівненського економіко-гуманітарного інституту

*Присв'ячується
відкриттю факультету
здоров'я, фізичної культури
та спорту в РЕГІ*

Рівне-1999
"Ліста"

УКРАЇНІ.....	136
ЗАХАРОВ Л.М. ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	141
ІЛЬІН В. М. ВЕГЕТАТИВНИЙ ГОМЕОСТАЗ І ФІЗИЧНА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ У ВОДОЛАЗІВ-ГЛИБОКОВОДНИКІВ.....	145
КИРИЛЕНКО О.М. НАУКОВА ЕКСПЕРТИЗА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ.....	152
КИРИЧЕНКО Т.Г. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ЯК СУТНІСНІ КОМПОНЕНТИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ.....	154
ДУТЧАК М.В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ.....	158
KRASZEWSKI A. OGULNA ANALIZA WALKI ZAPACHNICZEJ W GRUPIE JUNIOROW NA POZIOMIE MISTRZOWSKIM.....	163
КОВАЛЬСЬКИЙ В.В., ШОУРЕК В.П. ЗМІСТ І ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ В ВУЗАХ НОВОГО ТИПУ.....	168
КОВІНЬКО М. СІЛЬСЬКИЙ ВЧИТЕЛЬ НА ПОРОЗИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	172
КОРЕЙШ В.Г. ЗНАЧЕНИЕ ФИЗИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ УСТОЙЧИВОСТИ К УКАЧИВАНИЮ.....	174
КРАПІВІНА К.О. ДОСЛІДЖЕННЯ ВМІСТУ ТРИЙОДТИРОНІНУ, ТИРОКСИНУ І ТИРЕОТРОПІНУ У СИРОВАТЦІ КРОВІ ПРИ ВИКОНАННІ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ХАТХА-ЙОГИ.....	176
КУКАЛЕЦЬ М.М. СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	178

і практичної діяльності мають місце тільки тоді, коли знання набувають особистісного змісту або коли студент пізнає їх суспільну цінність.

3. Необхідне становлення такої професійної свідомості спеціаліста в структурі якої цінності фізичної культури актуалізовані, системно організовані і визначають його активну позицію по відношенню до здорового способу життя, фізичної досконалості, професійної і виховної діяльності.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

М.В.ДУТЧАК,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Управління фізичної культури та спорту
Рівненської облдержадміністрації

З моменту проголошення незалежності Української держави в суспільстві спостерігаються суттєві зміни у сфері економіки та соціальних відносин. Галузь фізичного виховання і спорту вимагає реформування на нових засадах, що відповідають сучасним умовам, бо вона є складовою частиною соціально-економічної системи і має трансформуватися разом з нею.)

Аналіз стану справ за останні вісім років засвідчує, що галузь фізичного виховання і спорту в Україні є найбільш консервативною в гуманітарній сфері і практично не реагує на зовнішні та внутрішні зміни. В результаті значно знижується рівень здоров'я населення, скорочується тривалість активного життя і працездатності, відзначаються катастрофічні демографічні тенденції та зниження фізичних кондицій. Така ситуація складає реальну загрозу щодо збереження генофонду українського народу.

Спорт вищих досягнень в нашій державі має достатньо високі позиції на міжнародній арені. Його розвиток здійснюється на основі передових технологій тренувального процесу та в рамках практично завершеної та прогресивної інфраструктури, яка в 70-80 роки була сформована в колишньому Радянському Союзі. Досвід їх використання широко впроваджено в багатьох країнах світу, включаючи США, ФРН, Італію, Францію, Швецію, Японію та інші. Крім цього, державна допомога у розвитку спорту вищих досягнень є пріоритетною у галузі фізичної культури і спорту. Так, в 1995-1998 роках з бюджетів усіх рівнів 80-85% коштів галузі фізична культура спорт спрямовано саме на спорт вищих досягнень.

Разом з тим, результати українських спортсменів на найпрестижніших змаганнях сьогодення все ж таки викликають стурбованість і переконують в необхідності пошуку нових підходів до забезпечення гідного представництва України серед світового спортивного співтовариства.

Відсутність радикальних змін найбільш гостро відчувається у системі фізичного виховання дітей і дорослих.

Прийняття в 1993-98 роках відповідних законодавчих, директивних та нормативних актів практично закріпило старі механізми існування галузі і продовжує вести її «давно уже замуленим фарватером». В діючій з вересня 1998 року Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання - здоров'я нації» відзначено: «Найважче в Україні система фізичного виховання, фізичної культури і спорту перебуває у кризовому стані і не може задовольнити потреб населення. Це зумовлено деякими об'єктивними і суб'єктивними факторами розвитку існуючої системи фізичного виховання і спорту».

На наш погляд, одним з найкращих засобів виведення галузі з кризи є її реформування, кінцевою метою якого буде створення ефективної системи фізичного виховання, що відповідає наступним вимогам:

- забезпечує цілеспрямовану рухову активність усіх верств населення і на цій основі сприяє росту фізичної підготовленості, зміцненню здоров'я та профілактиці захворювань;

- гарантує доступність і якість рухових оздоровчих послуг;

- здійснює формування необхідних кадрових, фінансових і матеріально-технічних ресурсів, їх раціональне використання.

Процес реформування фізичного виховання неможливий без адекватного наукового супроводу. Галузєва наука передбачає тісний зв'язок між нагальними потребами фізичного виховання, рекреації та реабілітації, можливостями їх різнобічного забезпечення та наслідками практичного застосування наукових результатів.

[Аналіз існуючої практики та доступних літературних джерел (В.М.Платонов та ін., 1994; Ю.М.Шкреттій, 1996) засвідчує, що одним з пріоритетних питань є перетворення та поліпшення управління фізичним вихованням різних верств населення України. Найсуттєвішою проблемою в цьому аспекті на сьогодні є, на наш погляд, наукове обґрунтування концепції трансформування існуючого консервативного управління фізичного виховання в гнучку, здатну до змін систему.]

В рамках вказаної концепції передусім наукового обґрунтування вимагає внесення змін в існуючу ієрархію організації. Необхідно зупинити дублювання в роботі, чітко розмежувати повноваження і міру відповідальності державних, громадських та комерційних структур у сфері фізичного виховання на всеукраїнському, регіональному і базовому рівнях.

Первинною складовою фізичного виховання в нашій країні залишається «колектив фізкультури». Вперше рішення про його створення було прийнято в 1930 році в колишньому Радянському Союзі на I Всесоюзній конференції профспілок з фізичної культури.

Вказані колективи були основною ланкою радянського фізкультурного руху, побудованому за відомчим принципом, і об'єднувались в спортивні товариства профспілок («Авангард», «Колос», «Спартак», «Локомотив» та ін.) та відомств («Динамо», Міністерства освіти, оборони). Їх діяльність забезпечувалась в тих умовах завдяки партійній (КПРС) та профспілковій

(ВЦРПС) підтримці (М.В.Вовк, 1981; С.І.Гусаков, О.С.Соколов, 1998). В
нинішніх умовах ідея «колектив фізкультури - первинна основа фізичного
виховання», на наш погляд, вижила себе і повинна бути трансформована.

Проте, розширення первинної бази розвитку фізичного виховання в
Україні не було ще предметом спеціальних наукових досліджень. У зв'язку
з цим нами висунуто ряд поданих нижче припущень, які потребують до-
даткових соціологічних доведень та експериментальних перевірок.

На підприємствах, установах, організаціях України, незалежно від форм
власності, доцільно створити в їх структурі служби здорового способу жит-
тя, виробничої фізичної підготовки. Для цього слід розробити механізми
організаційного, фінансового, методичного забезпечення таких служб. Зап-
ропонувати умови, які б економічно стимулювали підприємства, установи
та організації до роботи вказаних служб у відповідності до вимог ринку.

Спортивні клуби в більшості країн світу складають організаційну ос-
нову рекреаційного та спортивного руху. З метою активізації їх роботи в
Україні (комерційних, чи на засадах добровільного об'єднання громадян)
плануємо розробити систему державного стимулювання функціонуван-
ня спортивних клубів.

За місцем проживання, крім зазначених клубів, повинні функціонувати
центри оздоровлення, фізичної рекреації та реабілітації сімейного типу.
Нами буде обґрунтовано їх структуру, систему управління, забезпечення,
функціонування.

Доцільно, на наш погляд, з огляду на світовий досвід запропонувати
шляхи залучення в нашої державі волонтерів до організації та проведен-
ня заходів з фізичного виховання, рекреації та реабілітації.

Великий резерв в плані підвищення рівня охоплення різних верств насе-
лення цілеспрямованою руховою активністю вбачаємо в зростанні масо-
вості самостійних занять. Тут важливого значення набуває створення культу-
ри фізичного виховання і спорту в суспільстві через засоби масової інформації,
методичне забезпечення занять, наявність відповідного інвентаря і т.д. Але
головним, як ми гадаємо, є впровадження механізмів матеріального сти-
мулювання людей з високим рівнем фізичної підготовленості та функціо-
нальних можливостей організму, або так званім «індексом здоров'я».

Таким чином, на сучасному етапі первинну базу системи фізичного
виховання, на наш погляд, повинні складати: спортивні клуби (комерційні
і громадські); служби здорового способу життя і виробничої фізичної
підготовки на підприємствах, установах і організаціях всіх форм влас-
ності; центри оздоровлення, фізичної рекреації та реабілітації сімейного
типу; волонтерські служби; самостійні заняття.

Запропонований підхід відповідає прогресивному у світі територіаль-
ному принципу розвитку фізичного виховання і повинен замінити успад-
кований від колишнього Радянського Союзу та домінуючий у нас донині,
відомий принцип.

В сьогоднішній ситуації найбільш негативний вплив відомчого підпорядкування відбивається на стані справ з фізичним вихованням на базовому рівні управління, особливо в конкретному селі, селищі. З моменту набуття незалежності Української держави і втрати провідних позицій партій, комсомолу та профспілок, реструктуризації сільськогосподарського виробництва спостерігається постійні тенденції до занепаду фізичного виховання в сільській місцевості. А в умовах, коли спостерігається реурбанізація, ці процеси викликають особливу тривогу в суспільному житті держави.

Керуючись територіальним принципом та беручи до уваги зростаючу роль державного управління галуззю фізичного виховання і спорту, ми припускаємо, що в сільській місцевості повинні функціонувати комітети з фізичного виховання і спорту в структурі виконавчого комітету сільських (селищних) рад. Такий підхід дозволить завершити формування структури державного управління галуззю, відповідає ст.27 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» та створює сприятливі умови для реалізації ст. 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Серед пріоритетних завдань, які виконують місцеві органи влади у сфері фізичного виховання і спорту спеціалісти виділяють наступні: 1) організація занять всіх груп населення в різних спортивно-оздоровчих клубах, центрах, групах, секціях; 2) проведення масових спортивних заходів і свят; 3) фінансування фізичного виховання і спорту для всіх; 4) будівництво, модернізація і експлуатація спортивних споруд; 5) доступність спортивних споруд для всіх груп населення і їх пристосування до потреб дітей і молоді, жінок, людей похилого віку, інвалідів.

Важливою функцією управління є процес контролю, який складається зі встановлення стандартів, вимірювання фактично досягнутих результатів та здійснення корекцій в тому випадку, якщо досягнуті результати суттєво відрізняються від встановлених стандартів (М.Мескон, М.Альберт, Ф. Хедоурі, 1998).

Система контролю в галузі фізичного виховання України сформувалась ще 70-80 років тому в колишньому Радянському Союзі і була орієнтована, в основному, на забезпечення готовності до оборони країни та праці. Базою такої системи були комплекси різноманітних нормативів, які, незважаючи на періодичні зміни не сприяли масовому залученню людей до здорового способу життя (існуючі в той час статистичні дані не відповідали дійсності). Виконання цих нормативів часто викликало відразу до рухової активності й здебільшого працювало проти здоров'я. В Україні, як самостійній державі, продовжують зберігатись вказані тенденції. Так, в 1995 році були затверджені державні тести, які не позбавлені зазначених недоліків і не дали відчутного імпульсу щодо активізації

розвитку фізичного виховання різних груп населення (особливо дорослого).

Для оцінки функціонування галузі широко використовуються статистичні дані за календарний рік. Аналіз інструкцій щодо заповнення державної статистичної звітності № 1-ФК та № 2-ФК, форми цих звітів показує, що в них фіксуються такі показники, як фізкультурні кадри, спортивні споруди, фінансування, спортивна та фізкультурно-оздоровча робота. В останньому розділі вносяться відомості про роботу секцій оздоровчої спрямованості, кількість осіб, що охоплені всіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи та дані про заняття фізичною культурою учнів та студентів.

Протягом останніх 6 років двічі вносились зміни і доповнення до показників статистичних звітів. Проте, практика переконує, що їх аналіз не відображає реального стану справ. Існуюча методика в основі своїй є анахронізмом радянської системи фізичної культури і спорту, не базується на наукових даних і дозволяє легко маніпулювати для того, щоб показати «успіхи» галузі.

Система фізичного виховання зазнає відчутних втрат через використання в ній чисто спортивного принципу оцінки ефективності роботи за зайнятим місцем на тих чи інших змаганнях. Навіть в структурі Держкомспорту України Головне управління з фізичного виховання здебільшого працює над розвитком неолімпійських видів спорту, оскільки за цим показником оцінюється результативність їх праці.

Таким чином, існуюча в системі фізичного виховання практика контролю вимагає реформування на базі наукового підходу.

Для здійснення ефективного контролю, як функції управління галуззю, нам вбачається доцільним визначити фактори, які є найбільш чутливими та значимими для досягнення цілей фізичного виховання населення України. На цій основі плануємо розробити об'єктивні одиниці вимірювання нормативи, відносно яких буде здійснюватись контроль.

З метою забезпечення результативності управління, своєчасної корекції розвитку фізичного виховання пропонуємо здійснювати поточний контроль за встановленими показниками раз в квартал у формі соціологічного моніторингу. Щорічно - проводити збір та аналіз запропонованих нами статистичних даних.

Вирішення вказаних проблем, перетворення та поліпшення контролю буде здійснюватись у відповідності до висловленої ними концепції трансформування існуючого консервативного управління фізичним вихованням в гнучку, здатну до змін систему.

Для наукового доведення, обґрунтування та перевірки запропонованих гіпотетичних положень нами здійснюється спеціальна дослідницько-пошукову роботу.